

“SCIENTOLOGY”

(Uit “Overheid en nieuwe Religieuze Bewegingen”)
(van Dhr. T.A.M. Witteveen)

3.7. Scientology Kerk

3.7.1. Ontstaan en ontwikkeling

Scientology is het geesteskind van een in 1911 in Tilden, Nebraska, geboren Amerikaan, L. Ron Hubbard. De schaarse gegevens over zijn leven maken het niet mogelijk 's mans portret in scherpe lijnen te schetsen. Zoveel staat vast, dat Hubbard niet een specifieke opleiding volgde en na korte tijd te hebben gestudeerd aan de George Washington University tal van baantjes uitoefende. Gaandeweg legde hij zich toe op het schrijven van verhalen, voornamelijk in het science-fiction genre, een stiel die hij nog niet verleerd is, getuige zijn recente sf-bestseller *Battlefield Earth*. Hoe Hubbards belangstelling voor de werking van de menselijke geest is ontstaan, staat niet precies vast. Volgens Hubbard⁵¹ zou zij vooral zijn gewekt doordat hij in zijn jonge jaren met de oosterse denkwereld in aanraking kwam. In de periode tijdens de Tweede Wereldoorlog waarin hij in een marinehospitaal verbleef, zou hij aan zijn herstel hebben bijgedragen door op zich zelf technieken toe te passen die uit zijn ideeën over de menselijke geest waren voortgesproten. Enige jaren na de oorlog stelde Hubbard zijn denkbeelden over de behandeling van patiënten met psychische moeilijkheden op schrift. In 1950 werden zij ongeveer gelijktijdig gepubliceerd in zijn boek «*Dianetics: The modern science of mental health*»⁵² en in verkorte vorm in het sf-tijdschrift *Astounding Science Fiction*⁵³, waarin in de voorafgaande jaren verschillende verhalen van zijn hand waren verschenen.

De psychotherapeutische methode, in het boek ontwikkeld en aangeduid met de term dianetics, bevatte reeds belangrijke elementen van wat enige tijd later als scientology zou worden gepresenteerd. Zij was gegrond op de opvatting, dat elke mens een zuivere, analytische geest bezit die zijn persoonlijkheidskern vormt. Alle indrukken van de zintuigen worden door deze geest geregistreerd en benut voor het geven van de juiste prikkels. Uitgerust met een dergelijke feilloze computer is de mens in staat zelfstandig de goede beslissingen te nemen en gegeven zijn omstandigheden met een minimum aan geestelijke en lichamelijke klachten optimaal te leven. Zo gaat het echter in de praktijk niet, omdat in het evolutieproces van de mens een mechanisme is ontstaan dat de werking van de analytische geest ernstig verstoort. Dit mechanisme, de reactieve geest, heeft zich ontwikkeld als bliksemafleider voor pijn, die werd opgevat als een bedreiging voor het voortbestaan. De reactieve geest reageert op prikkels van buitenaf en legt indrukken vast van momenten van geestelijke of lichamelijke pijn, zogenaamde engrammen. Wanneer de mens later omstandigheden ontmoet die associaties oproepen met deze engrammen, dan doet de reactieve geest zich gelden en wordt de analytische geest uitgeschakeld. Beslissingen worden dan bepaald door de omstandigheden en niet meer primair van binnenuit en zijn niet meer optimaal. Daarin schuilt de belangrijkste bron van geestelijk en lichamelijk lijden.

De dianetische therapie nu beoogt de opgeslagen engrammen, pijn-indrukken, op te sporen. Is een engram ontdekt, dan wordt de desbetreffende gebeurtenis gereconstrueerd en gerecapituleerd en zodoende overgebracht van de reactieve naar de analytische geest. Naarmate meer engrammen zijn geneutraliseerd, worden de handelingen van de mens in grotere mate bepaald door zijn analytische geest. In de ideale situatie zijn alle engrammen onschadelijk gemaakt en is de mens «clear».

Hubbard's gedachtengang bevat onmiskenbaar tal van elementen ontleend aan andere theorieën, zoals de psycho-analyse. Ook doet hij denken aan de oosterse conceptie dat de zuivere menselijke kern wordt vertroebeld door de praktijk van het dagelijkse leven. Uit dat oogpunt kon

⁵¹ L. Ron Hubbard, *The Phoenix Lectures*, 1954, blz. 34.

⁵² L. Ron Hubbard, *Dianetics: The modern science of mental health*, Hermitage House, New York, 1950; Hubbard College of Scientology, East-Grinstead, 1968.

⁵³ L. Ron Hubbard, *Dianetics: The evolution of a science*, in: *Astounding Science Fiction*, 45, 3 (mei 1950), blz. 43-87.

dianetics volstrekt origineel noch revolutionair worden genoemd. Nochtans ontmoette de theorie in medische kring meer scepsis dan waardering. Veel nadruk werd gelegd op het feit dat de beweringen van Hubbard geen enkele wetenschappelijke grondslag hadden. De talrijke kritiek verhinderde echter niet dat dianetics op relatief beperkte schaal aanhang vond. Het boek verkocht goed en bracht nogal wat mensen ertoe om de beschreven methode zelf te gaan toepassen. Hier en daar ontstonden spontaan dianetics-groepjes die somtijds ook onderling ervaringen en gegevens uitwisselden. Intussen had Hubbard het niet bij de publikatie van zijn boek gelaten. Zijn oogmerk was om zijn theorie in brede kring ingang te doen vinden en daartoe stichtte hij in 1950 de Hubbard Dianetics Research Foundation. Deze organisatie bracht enige ordening aan in wat zich eigener beweging had gevormd en overkoepelde weldra verscheidene plaatselijke stichtingen. De opleiding van dianetics-therapeuten en het behandelen van cliënten waren de voornaamste bezigheden. Vooralsnog bleef de beoefening van de dianetische methode echter een sterk individualistisch karakter dragen. Dianetics in georganiseerd verband leidde een kwijnend bestaan, hetgeen in 1952 resulteerde in het faillissement van de Foundation. Uit de as van de failliete organisatie verrees datzelfde jaar scientology in de vorm van de Hubbard Association of Scientology (International) (HASI).

De HASI, gevestigd in Phoenix, Arizona, als «religious fellowship», stelde Hubbard in staat geleidelijk meer greep te krijgen op de toepassing van de door hem ontwikkelde theorie. Met de oprichting van deze organisatie werd de grondslag gelegd van wat zou uitgroeien tot het ingewikkelde en ondoorzichtige netwerk van organisatorische eenheden en bureaucratische structuren dat de Scientology Kerk heet. In diverse Amerikaanse staten werden Churches of Scientology opgericht, waarvan de in 1954 gestichte Church of Scientology of California later de overkoepelende instelling werd. Deze kerken, die toen wellicht weinig opvielen door religieuze activiteiten en veel baat vonden bij de uit de geclaimde status voortvloeiende belastingvrijdom, trokken in enkele jaren de beoefening van dianetics, inmiddels verder ontwikkeld en scientology geheten, geheel aan zich. Particuliere therapeuten werden genoodzaakt zich aan het beleid van de kerk aan te passen door de invoering van gestandaardiseerde opleidingen, aansluitend op de talrijke wijzigingen die Hubbard in de dianetics-theorie aanbracht, en de daaraan gekoppelde verlening van bevoegdheden. Dat Hubbard in 1954 weer de beschikking kreeg over het bij het twee jaren tevoren opgetreden faillissement verloren gegane auteursrecht op zijn boek Dianetics vervulde daarbij geen onbelangrijke functie. Zo ontstond in korte tijd een ogenschijnlijk gedecentraliseerde, doch in feite centralistische organisatie, waarin Hubbard door de beheersing van de interne communicatiekanalen en de eigendom van de rechten op het door de beweging gebruikte materiaal alle touwtjes in handen had.

In de loop van de jaren '50 kreeg de Scientology Kerk langzamerhand vaste voet in de Verenigde Staten. Van daaruit breidde zij zich uit tot andere, vooralsnog alleen engelstalige landen: Canada, het Verenigd Koninkrijk, Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland. Het administratieve hoofdkwartier van de organisatie dat al verschillende malen was verplaatst (het volgde Hubbard), werd in 1959 overgebracht naar het Verenigd Koninkrijk, aanvankelijk in Londen en vervolgens in East-Grinstead, Sussex, waar het landgoed Saint Hill Manor werd aangekocht. De juridische zetel van de organisatie bleef gedurig in Los Angeles, California. Onder invloed van de negatieve publieke opinie verliet Hubbard het Verenigd Koninkrijk in 1966 en verhuisde het hoofdkwartier met hem voor enige tijd naar zee. Zo ontstond op enkele zeegaande schepen de Sea Org(anisation), een soort keurkorps of broederschap van scientologen die nog steeds bestaat, doch afgezien van haar terminologie al geruime tijd niets meer met de zee te maken heeft. Het was in dat jaar dat Hubbard, sedert de oprichting onbetwiste alleenheerser in de organisatie, afstand deed van de functie van Executive Director (de functie zou tot 1981 vacant zijn).

De ontwikkelingsgang van de Scientology Kerk is rijk aan incidenten. De kritische geluiden over de waarde van haar theorieën, die de organisatie al vanaf haar oprichting vergezelden, stierven geenszins weg. Integendeel, zij klonken steeds duidelijker en richtten zich ook op de werkwijze van de organisatie, vooral wat betreft het werven en binden van aanhangers. De kerk stelde zich krachtig te weer en trad haar critici met een mate van agressiviteit en onverzoenlijkheid tegemoet, die op zich zelf een nieuwe bron van kritiek vormde. Zij ervoer de aanvallen van tegenstanders als een regelrechte bedreiging van haar bestaan en daarmee als een ondermijning van de in eigen ogen zo verheven doelstelling. De kracht van haar verdediging zocht zij in de aanval, daarbij niet terugschrikkend voor harde, soms onwettige, middelen. Zo kon het gebeuren dat de Engelse tak van de organisatie in 1969 een poging ondernam om door middel van infiltratie chaos teweeg te brengen in de National Association for Mental Health, waarmee zij al geruime tijd in onmin verkeerde⁵⁴. Personen die in het openbaar kritiek op de organisatie oefenden, konden verzekerd zijn van heftige reacties van Scientology-zijde, vooral gericht op het in diskrediet brengen van de goede naam⁵⁵. Intimidatie, anonieme telefoongesprekken, briefwisselingen en diefstal van documenten vormden daarbij geen uitzondering.

De escalatie van acties en tegenacties⁵⁶ deden de organisatie meer en meer in een maatschappelijk isolement belanden. Dat uitte zich niet alleen in een niet aflatende agressie tegen al wat als een bedreiging van buitenaf werd opgevat, maar ook tot een verscherping van de interne gedragsregels. Binnen de organisatie ontstond een omvangrijk stelsel van sociale controle. Onderdeel daarvan is wat in het Scientology-jargon «ethics» wordt genoemd, de gedragsregels die men in acht moet nemen om de technologie van Scientology te kunnen toepassen. Zogenaamde «conditions» nemen binnen het ethics-systeem een belangrijke plaats in⁵⁷.

Conditions zijn zogenaamde «operating states» (staten van functioneren), waaraan bepaalde gedragsregels zijn verbonden. Zij gelden zowel voor individuen als voor gezinnen, onderdelen van organisaties, organisaties en staten. Welke condition men heeft wordt bepaald aan de hand van «statistics» (produktienormen). Een aspirant-scientoloog begint zijn loopbaan in de condition «non-existence» en kan door goed te functioneren opklimmen naar hogere conditions zoals «normal operation» of zelfs de hoogste condition («power»). Functioneert hij niet goed, dan kan hij afzakken naar lagere conditions zoals «enemy» of zelfs naar de laagste condition («confusion»).

⁵⁴ In 1969 ontdekte de National Association for Mental Health, de overkoepelende organisatie van psychiaters in het Verenigd Koninkrijk, kort voor haar jaarvergadering dat de plotseling opgetreden ledenaanwas verband moest houden met de toetreding van ongeveer 300 scientologen. Een van hen stond zelfs op de nominatie voor het voorzitterschap. De NAMH slaagde er met moeite in de nieuwe leden de toegang tot de vergadering te ontzeggen en in een later stadium het lidmaatschap te ontnemen.

⁵⁵ Een bekend voorbeeld biedt de handelwijze van de Zuidafrikaanse tak van de kerk jegens het parlamentslid dr. E. L. Fisher die als arts en parlementariër de praktijk van Scientology publiekelijk aan de orde had gesteld. De loze beschuldigingen aan het adres van Fisher geuit moesten na een gerechtelijke procedure wegens belediging door de organisatie worden herroepen onder betaling van een niet gering bedrag aan schadevergoeding. Ook Roy Wallis, de schrijver van een boek over de Scientology Kerk waarnaar wij enige malen zullen verwijzen, ondervond de agressiviteit van de Kerk. Toen hij het manuscript van zijn eerste studie over Scientology had toegezonden aan de leiders van de Kerk in East-Grinstead werd hij geconfronteerd met een hele serie intimidaties. Ook werd gepoogd door middel van vervalste brieven zijn reputatie aan de universiteit waaraan hij was verbonden ten gronde te richten. Zie: Roy Wallis, *Religious sects and the fear of publicity*, in: *New Society*, 7 juni 1973, blz. 546-548.

⁵⁶ De Amerikaanse journalist Omar Garrison verhaalt in zijn «The hidden story of Scientology» (Londen, 1974) van activiteiten van onder meer de Food and Drug Administration (FDA) en de American Medical Association (AMA) om het de Scientology Kerk moeilijk te maken. Ook in Engeland, Zuid-Afrika en Australië zou volgens Garrison van dergelijke, welbewust op het toebrengen van schade aan de kerk gerichte acties sprake zijn geweest. Als voorbeeld kan hier worden genoemd de justitiële inval in de Scientology Kerk in Washington, DC, op 4 januari 1963, vanwege een onderzoek van de FDA naar de toelaatbaarheid van de E-meter, een onderzoek dat naar de rechter later oordeelde de bevoegdheden van de FDA overschreed (Garrison, blz. 128-143). Dit soort acties zou de Scientology Kerk als vanzelf tot een offensief hebben gedwongen.

⁵⁷ Zie hierover: L. Ron Hubbard, *Introduction to Scientology Ethics*, Publications Department AOSH Kopenhagen, 1968. Zie over «ethics» ook: blz. 137 van dit rapport.

Lagere conditions kunnen worden toegekend na slecht gedrag. Een dergelijke toekenning wordt door de betrokkene veelal als straf ervaren, al gaat het in de optiek van de Scientology Kerk niet om een straf maar om een beoordeling van iemands functioneren op de schaal van «operating states». Hogere conditions kunnen worden toegekend na goed gedrag (goed functioneren) wat wel als beloning wordt opgevat. Er zijn overigens meer maatregelen die bij slecht of goed gedrag getroffen kunnen worden dan in termen van «conditions». Ook deze maken deel uit van de Scientology Kerk «ethics». Vooral de vormen van slecht gedrag en de daaraan verbonden maatregelen («straffen») zijn tot in detail uitgewerkt in een Code of Offenses.

Er worden vier soorten slecht gedrag (steeds in relatie tot de Scientology Kerk) onderscheiden, namelijk vergissingen (errors), overtredingen (misdemeanors), vergrijpen (crimes) en (zware) misdaden (high crimes). In de lichtere gevallen kunnen straffen worden opgelegd door de staf van een organisatie, bij voorbeeld een berisping, een lage condition, lagere salariëring of langdurig en onaangenaam werk, doch in de zwaardere gevallen komt er een intern tuchtcollege (een «court of ethics») aan te pas, dat straffen kan opleggen als de opschorting of zelfs intrekking van verworven certificaten, de toekenning van de laagste conditions of degradatie en ontslag. Vooral de behandeling door de Kerk van «high crimes» trok in de jaren '60 sterk de aandacht door de meedogenloosheid die daarbij aan de dag werd gelegd. In dat kader beschouwde Scientology personen of groepen die haar schade wilden berokkenen als «suppressive persons» (SP) – hetgeen toentertijd voor elke scientoloog een vrijbrief inhield deze personen op zijn beurt schade toe te brengen «fair game») – en scientologen die daarmee in relatie stonden als «potential trouble source» (PTS). Een PTS diende zijn relatie met SP's te verbreken («disconnection»). Het geheel leidde in de praktijk niet zelden tot onbeheerste acties tegen ex-leden en al dan niet vermeende tegenstanders en tot het abrupte verbreken van familie- en vriendschapsbanden. Het beeld van de Kerk ondervond daarvan dermate veel schade, dat men zich in 1968 genoodzaakt voelde het beleid enigszins te herzien. De meest repressieve sancties (fair game en disconnection) werden afgeschaft, maar overigens onderging het strattensysteem geen wezenlijke veranderingen en functioneert het tot op de dag van vandaag.

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat de opstelling van de organisatie een ongunstige uitwerking had op de publieke opinie, zoals het ook begrijpelijk is dat zij de aandacht trok van de autoriteiten. Was de Scientology Kerk reeds in 1958 en 1963 doelwit geweest van acties van de Amerikaanse Food and Drug Administration (FDA) (inbeslagneming van vitaminepreparaten en E-meters⁵⁸, gevolgd door gerechtelijke procedures), in 1965 bracht een commissie, die een onderzoek instelde in opdracht van de Australische staat Victoria, een uitermate kritisch rapport uit over de organisatie, waarop in de staten Victoria, West-Australië en Zuid-Australië wetten werden aangenomen die een verbod inhielden op het onderricht en de toepassing van scientology⁵⁹. Net als in Australië leidden in de daarop volgende jaren acties uit het parlement ook tot onderzoeken in Nieuw-Zeeland, Zuid-Afrika, Canada en het Verenigd Koninkrijk.

Het Australische rapport hield een vernietigend oordeel over Scientology in. Het veroordeelde haar praktijken en noemde de organisatie in medisch, moreel en sociaal opzicht een ernstige bedreiging voor de gemeenschap. In Victoria werd het rapport spoedig gevolgd door de aanvaarding in 1965 van de Psychological Practices Act (ter inzage op het commissiesecretariaat). Deze wet voorziet in de registratie van psychologen en beoogt de bevolking te beschermen tegen onbevoegden en bepaalde schadelijke praktijken. Artikel 30 van de wet verbood het gebruik van onder meer de E-meter en artikel 31

⁵⁸ E(lectropsycho)meter: zie blz. 131 en 142.

⁵⁹ K.V. Anderson, Report of the Board of Enquiry into Scientology, Government Printer, Melbourne, Australia, 1965 (het zogenaamde Anderson-report).

bedreigde straf tegen het praktizeren of onderrichten van scientology. De toepassing van de wet stuitte overigens op moeilijkheden in verband met het bepaalde in artikel 2, lid 3 en 4, dat handelingen van godsdienstbedienaren in overeenstemming met de normale praktijk van de desbetreffende godsdienst aan haar werking onttrok. Vergelijkbare specifieke wettelijke maatregelen, die in 1968 in de staten West-Australië en Zuid-Australië werden getroffen, waren geen lang leven beschoren. Zij werden in 1973 en 1974 ingetrokken. Hoewel ons daarover nog geen officiële stukken hebben bereikt, zouden in Victoria de belastende bepalingen voor Scientology onlangs uit de Psychological Practices Act zijn verwijderd.

In 1969 besloot het Nieuwzeelandse parlement tot instelling van een onderzoekcommissie naar de activiteiten van de Scientology Kerk in Nieuw-Zeeland. De commissie bracht nog in datzelfde jaar verslag uit⁶⁰. Zij maakte met name bezwaar tegen de scientology-praktijk van disconnection en tegen de deelname aan cursussen van minderjarigen. Mede door de coöperatieve houding van de organisatie leidde het onderzoek niet tot wetgevende maatregelen.

Eveneens in 1969 werd in Zuid-Afrika een onderzoekcommissie ingesteld. Deze rapporteerde in 1982 en deed op grond van haar bevindingen inzake Scientology aanbevelingen voor het treffen van wettelijke voorzieningen ter voorkoming van de beoefening van psychotherapie door onbevoegden, tot het verbieden van het zonder vergunning verrichten van persoonlijkheidsonderzoek bij minderjarigen, tot het verbieden van naspeuringen door Scientology naar het doen en laten van vermeende tegenstanders en tot het verbieden van het verspreiden van valse en schadelijke informatie over psychiatrie en geestelijke gezondheidszorg. Mits deze maatregelen zouden worden doorgevoerd, achtte zij het niet geboden dat de activiteiten van de Scientology Kerk werden verboden. In hoeverre de aanbevolen wetgeving ook inderdaad tot stand is gebracht, is ons niet bekend.

In Canada beperkte de bijzondere aandacht van de overheid voor de Scientology Kerk zich tot de opstelling in 1976 door de onderzoekafdeling van het parlement van een rapport over de organisatie. (Dit rapport komt niet voor publikatie in aanmerking, doch is ons door het Canadese parlement vertrouwelijk ter kennis gebracht). Tevoren had de staat Ontario in het bredere kader van de alternatieve geneeswijzen belangstelling voor Scientology getoond⁶⁰. Tot parlementaire actie leidden deze rapporten overigens niet.

In het Verenigd Koninkrijk, waar indertijd het hoofdkwartier van de Scientology Kerk was gevestigd, leidde de onrust over de activiteiten van de organisatie in 1968 tot het beroep op de regering om de ontwikkeling van de organisatie tegen te gaan. Daarop werd in dat jaar bepaald, dat Scientology niet langer erkend zou worden als opleidingsinstituut met het oog op de toelating van buitenlandse cursisten. Zo werd het buitenlanders vrijwel onmogelijk gemaakt in het Verenigd Koninkrijk nog Scientologycursussen te geven of te volgen. Een jaar later belastte de regering op aandringen uit het Lagerhuis Sir John G. Foster met een onderzoek naar de praktijk en werking van Scientology. In zijn eind 1971 gepubliceerde rapport⁶⁰ bestempelt de auteur onder meer de Britse maatregelen tegen Scientology als ongerechtvaardigd en de Australische wetgeving als discriminatoir. In juli 1980 trok de Britse regering de inreisbeperkende maatregelen in.

⁶⁰ Report of the Commission of Inquiry into the Hubbard Scientology Organisation in New Zealand, Government Printer, Wellington, New Zealand, 1969.

Report of the Commission of Enquiry into Scientology for 1972, Government Printer, Pretoria, South Africa 1973.

Committee on the Healing Arts; Report, Toronto, Queen's Printer 1970; John A. Lee, *Sectarian Healers and Hypnotherapy, a Study for the Ontario Committee on the Healing Arts*, Toronto, 1970.

Foster, *Enquiry into the Practice and Effects of Scientology: Report*; London, HMSO, 1971.

De publieke discussies in deze landen weerspiegelen duidelijk het spanningsveld tussen de veelal gevoelde behoefte om de bevolking te beschermen tegen bepaalde praktijken van de organisatie en de vrijheid van meningsuiting en van godsdienst waarop repressieve maatregelen al snel een inbreuk bleken te vormen. Scientology speelde hierop in door zich sterker dan voorheen te profileren als godsdienst. Zo werd in tal van gerechtelijke procedures, waarin de organisatie in de zeventiger jaren verwickeld was, een strijdvraag in hoeverre haar een religieus karakter diende te worden toegekend. Het antwoord op die vraag verschilde naar land, onderwerp van procedure en wijze van benadering. Wij zullen op deze kwestie nader terugkomen en volstaan hier met de vaststelling dat er onder overheden en gerechtelijke instanties geen sprake is gebleken van eenstemmigheid in de beoordeling van het religieuze karakter van Scientology.

Voor zover ons bekend hebben de Amerikaanse autoriteiten nimmer uitspraken gedaan over het al dan niet religieuze karakter van de Scientology Kerk. Een rapportage van de Nederlandse ambassade in Washington vormt hiervan een bevestiging. De strikte opvattingen aangaande de godsdienstvrijheid en de scheiding tussen kerk en staat nopen daar tot uiterste terughoudendheid. Overigens staan die principes geenszins in de weg aan strafrechtelijke procedures tegen leden van de organisatie wegens gepleegde strafbare feiten. Zo kon het gebeuren dat in 1979 een federale rechter enige leidende figuren van de organisatie, waaronder Hubbard's derde vrouw Mary Sue, tot langdurige gevangenisstraffen veroordeelde, onder meer wegens inbraak en diefstal van documenten. De mogelijkheid van strafvervolging vanwege strafbare feiten in het kader van de uitoefening van godsdienst wordt ook door rechterlijke instanties in andere landen expressis verbis erkend (bij voorbeeld de uitspraak van het Parijse Court d'Appel van 21 december 1981 in de zaak tegen de scientologe Valentin; ter inzage op het commissiesecretariaat) en strookt tevens met de in hoofdstuk 2 van dit rapport gereleveerde opvattingen dienaangaande in ons land.

Bepaalde beslissingen van Amerikaanse instanties bieden indirecte aanwijzingen voor de beoordeling van het karakter van de Scientology Kerk, zij het dat deze aanwijzingen onderling strijdig zijn. Zo werd in 1967 de aan de Washington Church of Scientology toegekende belastingvrijdom herroepen, terwijl in 1971 een federale rechter een jarenlang in vele instanties gevoerd proces over de E-meter afsloot met de uitspraak dat dit instrument niet in aanmerking kwam voor wereldlijk gebruik, doch zich wel leende voor gebruik in «religious counseling», mits aangeduid als ineffectief in de behandeling van ziekte.

In het Verenigd Koninkrijk bepaalde een rechtbank in 1970 in de zaak Registrar General versus Segerdal, dat een verzoek van Scientology-zijde om de Chapel of Saint Hill Manor (het hoofdkwartier) te registreren als een ontmoetingsplaats voor de eredienst moest worden afgewezen. Het Court of Appeal bevestigde de afwijzing op grond van het ontbreken van eredienst. De meerderheid van het Hof liet in het midden of Scientology als godsdienst moest worden beschouwd, de minderheid sprak zich daarover uit in negatieve zin.

De Australische praktijk kenmerkt zich eveneens door verschillende inzichten in de hier besproken vraag. De meeste latere overheidsbeslissingen houden een positieve beantwoording van de vraag in. Scientology verkreeg in de jaren 1975 en 1977 in diverse staten als godsdienstige organisatie vrijstelling van loonbelasting en werd bovendien in 1973 erkend als godsdienst in het kader van de Marriage Act: bedienaren van de kerk werden gemachtigd huwelijken te sluiten. De rechterlijke uitspraken vertonen een gevarieerd beeld. In een zeer uitvoerig gemotiveerd vonnis (ter inzage op het commissiesecretariaat) kwam het Supreme Court van de staat Victoria eind 1980 tot een negatief oordeel over de vraag of de Scientology Kerk als godsdienstige organisatie vrijgesteld diende te worden van loonbelasting. Andere uitspraken, door het Supreme Court gememoreerd, hielden een tegengesteld oordeel in.

In hoger beroep vernietigde het High Court of Australia het vonnis van het Supreme Court. Op 27 oktober 1983 oordeelde het unaniem dat de Scientology Kerk beschouwd kon worden als een religieuze beweging en mitsdien niet onderworpen was aan de heffing van loonbelasting. Het High Court kwam tot die opvatting door een ruime interpretatie van het begrip religieuze beweging,⁶¹ overigens stoelend op een samenstel van drie dissenting opinions (het vonnis is ter inzage op het commissiesecretariaat).

Werd de Scientology Kerk in Australië toegelaten als huwelijksluitende instelling, in Denemarken, waar alle na 4 juni 1969 gevestigde religieuze genootschappen pas na ministeriële toestemming huwelijken mogen sluiten, wees het Kirkemineriet in 1980 een daartoe strekkende aanvraag van de Scientology Kerk af. In Canada stonden sommige staten bedienaren van de Scientology Kerk toe om huwelijken te sluiten, doch werd de kerk door de federale regering met het oog op de belastingheffing niet als godsdienstig lichaam erkend.

Wat betreft de Franse rechtspraak is vermeldenswaard, dat Scientology-leiders in 1978 tot gevangenisstraffen werden veroordeeld wegens oplichting; de desbetreffende vonnissen werden door het Hof van Beroep in Parijs in 1980 en 1981 vernietigd. In tegenstelling tot wat in de pers werd gesuggereerd (onder meer *Le Soir*, 7 maart 1980), concludeerde het Hof in dat verband niet meer dan dat Scientology niet kan worden beschouwd als een organisatie die slechts een religieuze vorm heeft aangenomen als wettelijk toevluchtsoord ter verkrijging van een beschermde status.

Het was vooral de taalbarrière die de verbreiding van de Scientology Kerk over niet-engelstalige landen in de weg stond. Juist voor Scientology speelt taal een belangrijke rol. Haar geschriften bevatten honderden neologismen en omvatten een begrippensysteem, dat als een code aandoet met voor buitenstaanders zowel een verhullende als een buitensluitende werking. Nochtans werd in 1969 besloten de organisatie ook in andere landen van de grond te brengen en het daartoe noodzakelijke vertaalwerk ter hand te nemen. De overkoepelende kerk voor Europa en Afrika werd gevestigd in Kopenhagen, Denemarken, en van daaruit breidde de organisatie zich spoedig uit over Scandinavië en de meeste andere Westeuropese landen. In Afrika en Midden- en Zuid-Amerika verwierf de kerk ook enige steunpunten. Momenteel is Scientology gevestigd in 30 landen, waar zij in totaal ongeveer 300 kerken en missies heeft. Hoe het aantal leden zich in de loop van de jaren heeft ontwikkeld is buitengewoon moeilijk te beoordelen. Haar huidige ledental schat de kerk zelf op 9 miljoen over de gehele wereld, doch dit cijfer komt ons extreem hoog voor. Slechts wanneer men een ieder die ooit een Scientology-boek heeft gekocht of een cursus heeft gevolgd in dit verband als lid zou aanmerken en bovendien geen acht zou slaan op de ongetwijfeld talloze dubbelstellingen, dan zou het cijfer kunnen kloppen. Een ledenbestand van hooguit enkele procenten van het geraamde aantal achten wij realistischer⁶².

⁶¹ Zie ook paragraaf 4.3.1.

⁶² Van het boek *Dianetics* zouden wereldwijd rond 6 miljoen exemplaren zijn verkocht. Men kan zich geen scientologen voorstellen die dit boek niet zouden hebben aangeschaft, wel velen die het boek hebben gekocht zonder scientoloog te worden.

Wij zullen onze reserves ten aanzien van de opgegeven omvang van het ledenbestand nog illustreren met Nederlandse gegevens. Illustratief lijken ons ook de becijferingen van Harriet Whitehead in een bijdrage getiteld *Scientology, Science Fiction & Occultism* aan Zaretsky (ed), *Religious Movements in Contemporary America*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1974. Begin '70, toen de Scientology Kerk volgens de *Encyclopedia Britannica* wereldwijd 600 000 leden claimde, schatte Whitehead het aantal actieve scientologen in de Verenigde Staten op niet meer dan 30 000. Zij baseerde die schatting op het aantal geregistreerde namen bij de belangrijkste vestiging, die in Los Angeles, (40 000, omvattend ieder die ooit een boek kocht of een dienst betrok) en het aantal geregistreerde gevorderde scientologen (zogenaamde «clears»), dat bijna 3000 bedroeg. Momenteel zijn er, naar de Scientology Kerk meedeelde, over de hele wereld 32 000 geregistreerde «clears».